

VÝPRAVA ZA PARTYZÁNY DO ŽELEZNÝCH HOR

Pojďte s námi!



**POZNÁVÁNÍ JE
DOBRODRUŽSTVÍ!**



**12–100
let**

9 km

**Jak se u nás žilo
za 2. světové války?**

**Kdo to jsou
partyzáni?**

**Co mají partyzáni
za úkol?**



Stáhněte si brožuru
a interaktivní mapu
za použití QR kódu!



Tato výprava nás zavede do krásného prostředí lesů Železných hor. Cestou si budeme povídat o 2. světové válce a dozvíme se o tom, jak ji zdejší lidé prožívali ve svém každodenním životě. Přiblížíme si působení partyzánů a podíváme se na místa, kde se skrývali. Připomeneme si hrdinství místních obyvatel Licoměřic a Lipovce, kteří jim pomáhali. Cestou si prohlédneme nejen partyzánské zemljanky, ale i pozůstatky středověké tvrze a barokního panského dvora.



Časový rozvrh a délka výpravy	Nástupní místo 49.9154931N, 15.5552006E Parkování u informační cedule Geoparku Železné hory v Licoměřicích Výlet i s povídáním je asi na 5 hod. 9 km v mírném přírodním terénu
Informace k výpravě	Stežka volně přístupná WC v přírodě Svačina vlastní nebo možné zajistit balíčky, např. z Kruhu Zdraví Odborný průvodce 300 Kč/hod. – lze objednat 1 týden předem, kontakt: Lucie Písař +420 775 988 933
Co s sebou	Pevnější boty
Navíc	Můžeme si přečíst další podrobnosti na stránkách: https://www.lipovec-licomerice.cz/historie/valecne-obdobi/ nebo v knihách: Útěk a návrat od M. Picha Partyzánský výsadek Mistr Jan Hus od F. Drašnera
Orientační kalkulace dopravy	Autobusová doprava – autobus pro 42 osob (ceny jsou orientační) 48 Kč/km, 242 Kč/hodina čekání – lze objednat 14 dní předem u autodopravce, kontakt: Autokempink Konopáč, p. Starý 602 371 768
Aktuálnost informací	www.lipovec-licomerice.cz

Náročnost výpravy



nízká



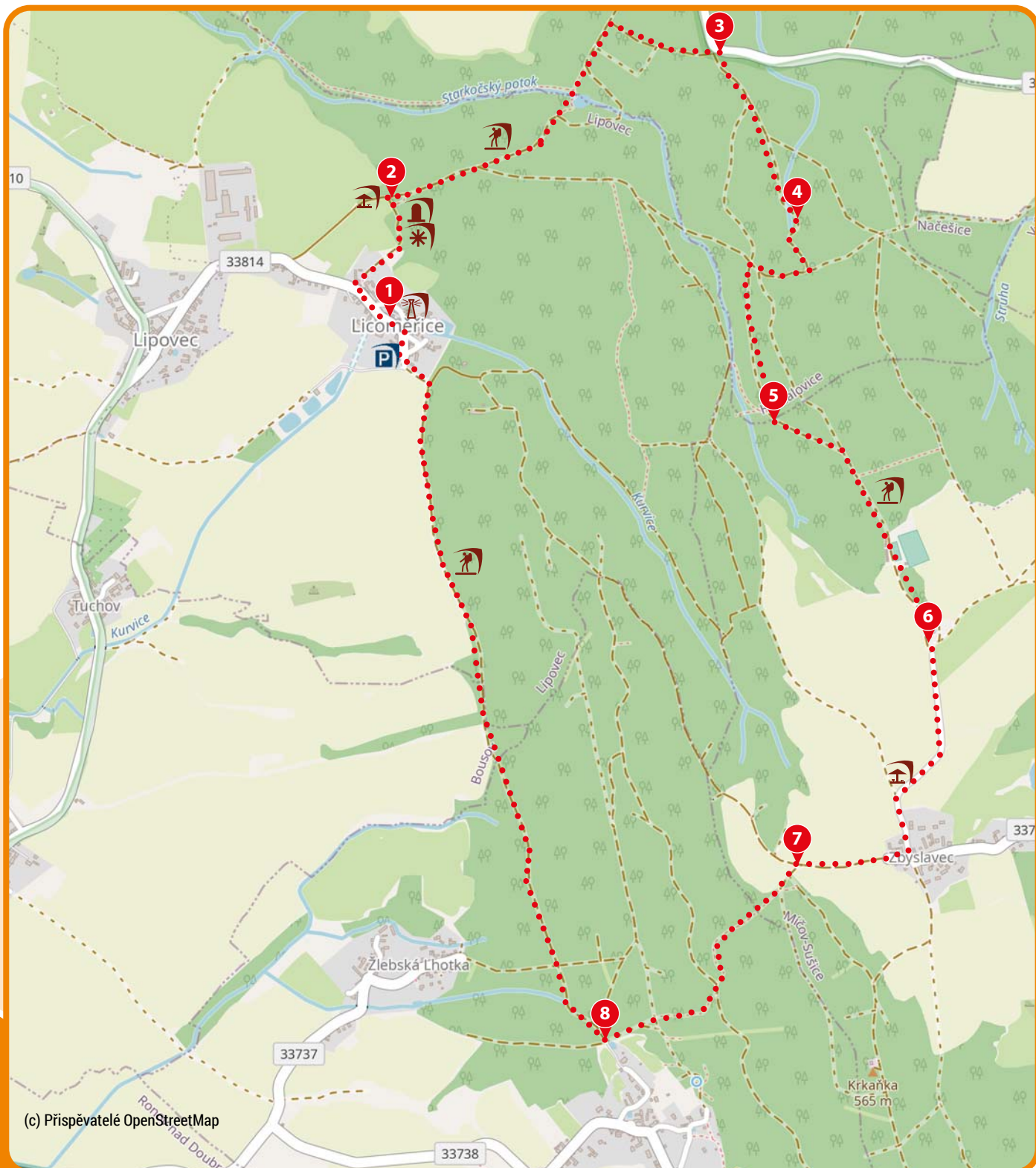
střední



těžká



MAPOVÝ PODKLAD



(c) Příspěvatelé OpenStreetMap



Odpočinkové místo



Vyhlídkové místo



Pěší turistická trasa



Památník obětem II. sv. války



Rozhledna Na Kopečku



POPIS TRASY: Zaparkujeme v obci Licoměřice u informačních cedulí Geoparku Železné hory. Zamíříme směrem do centra obce a odbočíme hned první odbočkou doprava k rozhledně Na Kopečku.

1 ZASTAVENÍ – ROZHLEDNA NA KOPEČKU

VYPRAVĚČ VYPRAVÍ: Naše dnešní putování bude zaměřené hlavně na působení partyzánů v Železných horách. Abychom se trochu orientovali, je dobré nejdříve si připomenout něco z historie 20. století.

Víte, v kterých letech probíhala druhá světová válka?

Bylo to v letech 1939–1945. Tento konflikt zasáhl opravdu téměř celý svět a přinesl tragických 62 milionů obětí. Druhá světová válka je tak největším a nejvíce zničujícím válečným střetnutím v dějinách lidstva.

Uměli byste některé hlavní státy, které se jí účastnily, vyjmenovat?

Německo, Anglie, Itálie, Rusko, USA, Japonsko...



Víte, jak to za 2. světové války vypadalo u nás v Čechách a na Moravě? Bojovalo se tady?

Původně se Československo na obranu před hitlerovským Německem připravovalo. V pohraničí bylo postaveno mnoho betonových bunkrů, které tam jsou dodnes. Pak ale Anglie, Francie a Itálie s Německem podepsali Mnichovskou dohodu, v níž Hitlerovi odsouhlasili, že zabere česká a moravská pohraniční území – Sudety a připojí je k Německu. Takže jsme celé obranné linie z bunkrů bez boje podstoupili Německu, které naše pohraničí obsadilo.

Asi Vás napadne otázka: Proč to Anglie a Francie udělali? Co si o tom myslíte?

Tehdy se domnívali, že se s Hitlerem dá dohodnout. Po otřesných zážitcích a důsledcích první světové války, které měli všichni v čerstvé paměti, byla snaha se válečnému konfliktu za každou cenu vyhnout. Hitler sliboval, že když se mu postoupí naše pohraničí, už nic víc chtít nebude a bude mír.

Ve skutečnosti ale vlastně Anglie a Francie krmili draka a domnívali se, že silnější drak nezaútočí a už nikoho nesežere... My si z toho můžeme vzít ponaučení, že agresorovi se nikdy nemá ustupovat v domnění, že pak na nás začne být hodný!

Mnichovská dohoda byla podepsána 28. září 1938. Od začátku října začalo naše pohraničí okupovat hitlerovské Německo. O půl roku později byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a Německo začalo okupovat celé naše území. Německo tím získalo celý náš tehdy velmi vyspělý průmysl a začalo ho využívat ke svým válečným potřebám.

Takže u nás se nebojovalo. My jsme byli obsazení Německem, stali jsme se součástí Německé říše – naše továrny vyráběly pro Německo.

Víte, kdo to byli partyzáni?

Partyzáni byli bojovníci proti okupantům, převážně ze zahraničí. Jejich cílem bylo škodit nepříteli zevnitř, proto jim také místní lidé hojně pomáhali. Němce totiž svorně nenáviděli. Jen si to zkuste představit, jak byste se cítili, kdyby naši zem obsadil jiný stát a začal nám tu poroučet. Toto se samozřejmě mnoha našim předkům nelíbilo a chtěli se začít bránit.

POPIS TRASY: Dále pokračujeme po modrém turistickém značení, které nás zavede k památníku umučených občanů Lipovce a Licoměřic.

2 ZASTAVENÍ – PAMÁTNÍK UMUČENÝCH OBČANŮ LIPOVCE A LICOMĚŘIC

Zkusme si představit, jak se žilo za okupace. Byl to život omezený a ve strachu. Všude na úřadech se začalo mluvit německy. Všechny nápisy musely být dvojjazyčné: německy a česky. Večer po setmění bylo nařizeno zatemňování a všude musela být tma. Jezdily hlídky, které to kontrolovaly. Když bylo špatně zatemněno, stříleli do vzduchu, ale někdy i do oken. Platil zákaz nočního vycházení.

Životní úroveň byla velmi nízká. Výdělky byly malé, část úrody se musela odevzdávat Němcům a chodily kontroly, zda si někdo neschovává něco navíc. Potraviny byly na přiděl. Svítlo se svíčkami a petrolejovými lampami. Dřevo z lesů bylo odevzdáno Němcům a uhlí na topení se nedostávalo. V druhé polovině války byly na našem území prováděny nálety spojenců na průmyslová centra.

Velmi ponižující byla všechna omezení namířená proti Židům. Tito sousedé začali postupně mizet v koncentračních táborech, ze kterých nebylo návratu.

Partyzáni, kteří u nás začali působit, se museli dobře skrývat. Skrývat se dá nejlépe pochopitelně v lesích. Železné hory před-



stavovaly jednu z největších partyzánských oblastí v Čechách. Lipovec a Licoměřice byly v říjnu 1944 prvními základnami partyzánské brigády „Mistr Jan Hus“ vyslané ze SSSR. Místní lidé všestranně partyzánům pomáhali a gestapákům to bohužel neuniklo.

Pět dní před Vánoce – 19. prosince 1944 časně ráno obklíčili Lipovec a Licoměřice esesáci a protektorátní četnictvo a z obou vesnic a okolí zatklí všechny muže od 16 do 70 let. Bylo jich 106. Odvlekli je k výslechu do Čáslavi, potom do Kolína a nakonec do Terezína. Mimo dalších tělesných útrap se tu takřka všichni nakazili tyfem. Někteří byli utýráni při výsleších, řada zemřela krátce po návratu na následky věznění. Obětí nacistické zvěsilosti se stalo třicet občanů a právě jim je věnován tento památník.

Památník je umístěn v lesním zákoutí – v prostoru, kde partyzánský výsadek přečkal první noc. Památník připomíná těsnou spolupráci občanů s partyzány v boji proti nacistickému teroru, za niž zaplatili tak velkou cenu.

Dále pokračujeme po modré turistické značce asi 1,5km až k turistickému rozcestníku Březinka – Vápenka.

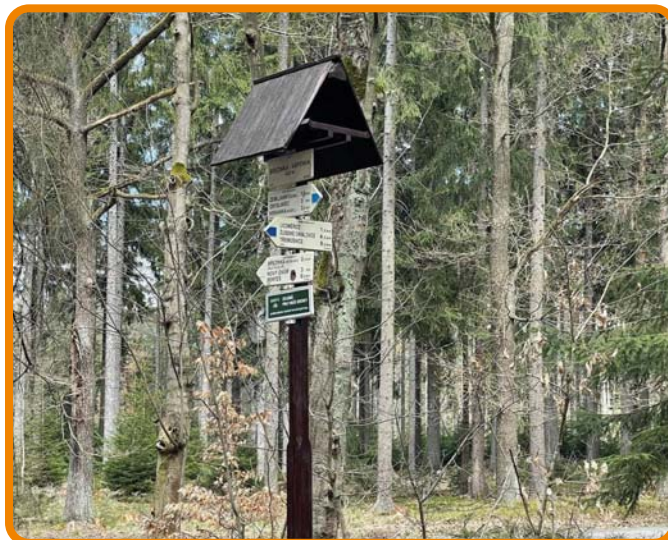
3 ZASTAVENÍ ROZCESTNÍK BŘEZINKA – VÁPENKA

Tady si povíme něco bližšího o partyzánské skupině, která působila právě v našem kraji. Už jsme zmínili na minulém zastavení, že se jmenovala „Mistr Jan Hus“. Dvanáctičlenný výsadek, v němž byly dvě ženy a jeden Čech jako komisař – Miroslav Tůma, byl veden kapitánem Rudé armády Alexandrem Vasiljevičem Fominem. Letadlo mělo skupinu vysadit v oblasti rybníka Velké Dářko na Českomoravské vysočině, ale nepříznivé počasí i skutečnost, že byl rybník vypuštěný, dezorientovaly pilota a výsadek byl tedy proveden asi 50 km severozápadně od původně stanoveného cíle – v lese u Licoměřic.

Po splnění základních organizačních opatření oddíl odešel po hřebeni Železných hor na místo určeného působení do Žďárských vrchů. V Železných horách zanechal Fomin čtyřčlennou skupinku. Ta v polovině listopadu přijala shoz zbraní – 14 stokilových pytlů vojenských zásob. Její členové navázali spojení s řadou obcí v okolí a také přepadli chatu gestapáka Mayera. Skupina přijala další uprchlé sovětské zajatce a několik Čechů, takže počty partyzánů rostly. Jejich aktivní činnost, podporovaná obyvatelstvem, nezůstala bohužel bez povšimnutí gestapa. To pak zakročilo, jak jsme si vyprávěli.

(Více informací si můžeme přečíst na <https://www.lipovec-licomerice.cz/historie/valecne-obdobi/>)

Na rozcestníku Březinka – Vápenka se dáme doprava, po modré turistické značce. Zastavíme se až u studánky.



4 ZASTAVENÍ – STUDÁNKA

Z této studánky pramení Mlýnský potok. Pokud máte žízeň, můžete se napít z hrnečků, které jsou tu pro tyto případy zavěšeny.

Kousek odtud je tvrziště Stoupec, tedy místo, kde ve středověku stávala tvrz.

Zkuste se podívat po okolí, jestli ho najdete!

Na chvíli přerušíme naše vyprávění o partyzánech a druhé světové válce a povíme si něco ke středověku. Železné hory byly ve středověku porostlé hustým lesem a nebylo snadné se přes ně dostat. Cest vedlo málo a byly úzké, třeba jenom pro pěší. I my se dnes při výstupu na hřeben Železných hor zapotíme, což teprve naši předkové, kteří se přes hory potřebovali dostat i s nákladem na zádech nebo na vozech tažených koňmi. Nejschůdnější býval Vícemilický průsmyk

u Licoměřic. Licoměřice se totiž původně nazývaly Vícemilice. Vícemilický průsmyk byl hluboká úvozová cesta, po níž se jezdilo z Čáslavi do Chrudimi a která vedla přímo od kostela sv. Kateřiny v Licoměřicích. Tato stará cesta je dnes zarostlá a nepoužívaná, ale v terénu stále čitelná. Místy byla se značným stoupáním a odtud je možná odvozen název tvrže Stoupec.

Tvrz byla zřejmě postavena jako čistě strážní stanoviště. Jakási obdoba dnešní policejní stanice. Železné hory nebyly ve středověku příliš bezpečné. Jak píše František Palacký ve svých „Dějínách národu českého“, Železné hory byly „peleší loupežnicou“, ať už to bylo za Karla IV. nebo za Vladislava Jagellonského.



Ve středověku kolem tvrze navíc probíhala těžba železné rudy, kterou tvrz také kontrolovala.

Jak tvrz vypadala? To nevíme. Byla zřejmě dřevěná, protože zde v podstatě nenalézáme zbytky zdí. Zachovalo se nám jen okrouhlé tvrziště (o celkovém průměru přibližně 30 metrů), které je chráněno hlubokým příkopem a kromě jižní strany také venkovním valem. Stoupec vypálil Matyáš Korvín, když táhl Vícemilickým průsmekem v čele křížové výpravy proti kačířským Čechům v roce 1469. Tvrz již pak nikdy nebyla obnovena.

Všimněte si lípy – našeho národního stromu – vysazené jako připomínky 100 let od založení republiky.

Pokračujeme dále po modrém turistickém značení. POZOR! Zhruba po 300 m od tvrze Stoupec je ostrá levotočivá zatáčka, kde je vidět turistické značení až za ní. Dojdeme k rozcestníku Zemljanky, na kterém se dáme doprava. Jdeme dál po cestě, kde po levé straně budeme mít oboru. Jakmile obora skončí, bude tam vyšlapaná cesta nejdříve mírně z kopce, přes potok, následně mírně do kopce, po ní přijdeme k pomníku 1. oddílu partyzánské brigády.

5 ZASTAVENÍ – ZEMLJANKY

Víte, co to je zemljanka?

Je to obydlí úplně zahloubené do země, ze kterého „kouká“ pouze střecha. Je to ideální úkryt. Partyzáni zde přespávali, ale v zemljankách schovávali také potřebné vybavení jako radiové zařízení, zbraně, potraviny apod.

Rozhlédněte se po okolí a ukažte, jestli nějakou nevidíte. Čím byste ji zakryli?

Větve, hlína, mech...

ÚKOL: Zahrajeme si na partyzány a policii. Rozdělíme se do dvou skupin. Policajti se postaví do řady vedle sebe, zády k partyzánům a čelem k batůžkům, které leží kus před nimi. Rozestupy mezi policajty musí být takové, aby na sebe nedosáhli, ale zase nebyli příliš daleko. Policajti se nesmí hnout z místa, ale trupem do stran hýbat mohou. Nesmí se otáčet. Úkolem partyzánů je proběhnout řadou policajtů bez toho, aby je policajti chytli a vyzvednout si batůžky. Těžší verze hry je ta, když se policajtům ještě navíc zavážou oči. Pak se obě skupiny vymění.

Nyní se vrátíme k rozcestníku Zemljanky a pokračujeme do mírného kopce, stále po modrém turistickém značení. Dojdeme až k rozcestníku Zbyslavce, u kterého je postavena velká ozdravovna.

6 ZASTAVENÍ – ZBYSLAVCE OZDRAVOVNA

Domy, které tu stojí, byly původně – před 300 lety velkým panským poplužním dvorem. Byl to velký hospodářský dvůr s mnoha zvířaty – koňmi, krávy, ovci atd., ke kterému patřila panská půda. Byl to dvůr, na kterém museli poddaní povinně robotovat (tedy pracovat zadarmo) třeba i dva dny v týdnu.

Tuto barokní minulost místa nám připomíná kamenná socha sv. Jana Nepomuckého, který stával u vjezdu do dvora a stojí zde dodnes. Až do 2. světové války k tomuto místu přicházela procesí. V den procesí byla ve Zbyslavci pouť.





Dále naše putování pokračuje po modrém turistickém značení do obce Zbyslavce, kde se na rozcestníku dáme doprava, stále po modré. Zhruba po 400 m se napojíme z modré na červené turistické značení u rozcestníku Krkanka.



7 ZASTAVENÍ – ROZCESTNÍK KRKANKA

Už jsme si říkali, že partyzáni měli za úkol provádět sabotážní akce a tím narušovat německou válečnou výrobu u nás. Protektorát Čechy a Morava totiž svým rozvinutým průmyslem pilně zásoboval německou armádu.

Napadají vás nějaké možnosti, co konkrétně mohli dělat? Jak mohli Němcům škodit?

- Poškozovali železniční a silniční mosty.
- Mohli třeba skácet stromy na trať nebo na silnici, aby německé konvoje nemohly projet.
- Přepadávali německé zásobovací kolony.
- Útočili na německé vlaky, které vezly vojáky nebo těžkou techniku na frontu.
- Poškozovali vedení vysokého napětí.
- Přerušovali telefonické spojení.

Velmi důležitou činností byla jejich funkce zpravodajců. Pracovali jako zpravodajská služba pro vrchní vojenské velení Rudé armády. Předávali informace o průmyslové výrobě, pohybu vojáků a válečné techniky, o opevňovacích systémech a protiletectvé obraně nepřátel. Marně se po celou válku snažili nacisté toto vysílání vystopovat, aby mohli partyzány dopadnout.

Po prozrazení partyzánů u Lipovce se někteří přestěhovali do Prachovic. Asi patnáct partyzánů bylo ukryto ve stodole pana Seckého. Zbraně byly uloženy pod podlahou v sokolovně. Munice pro partyzány byla získávána v prachovických lomech.

Od rozcestníku pokračujeme nyní po červeném turistickém značení. Dáváme si pozor, protože cesta vede z prudšího kopce dolů. Po 1 km dojdeme k rozcestí, na kterém se dáme doprava, tato cesta je značená jako cyklistická stezka č. 4232.

8 ZASTAVENÍ – STEZKA 4232

Bez pomoci místního obyvatelstva by partyzáni určitě nebyli tak úspěšní ve své činnosti.

Jak myslíte, že jim obyvatelé mohli pomáhat?

Zajišťovali pro ně jídlo nebo je často i nechávali přespávat u sebe doma. Mnoho místních se také stávalo civilními členy partyzánské skupiny. Přes den žili poměrně obyčejným životem, chodili do práce, starali se o domácnost a v noci podnikali různé akce. Tímto stylem byli mnohem více nenápadní a tím pádem i hůře odhadnutelní.

Víte, kdo to byli civilní spojky?

Byli to civilisté, jejichž úkolem bylo přenášet vzkazy a dopisy mezi jednotlivými veliteli partyzánských oddílů. Ve skupině Mistra Jana Husa tuto činnost vykonávaly převážně ženy, které byly neuvěřitelně statečné.

Touto cyklistickou cestou pokračujeme přibližně 1,5 km, až dojdeme opět k místu, kde naše výprava začala.

TIP:

Pokud si chcete užít krásu Železných hor v kombinaci s historickými památkami, zkuste **Výpravu do Železných hor**, která vás provede přes **Berlovu vápenku** nádhernou **Lovětínskou roklí** ke zřícenině **hradu Lichnice** i k 800 let starému **Žižkovu dubu**.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



PRACOVNÍ LIST

1. V jakých letech probíhala 2. světová válka?

2. Jak se jmenovala partyzánská skupina, která působila v našem kraji u obcí Lipovec a Licoměřice?

3. Jaké byly hlavní úkoly partyzánské skupiny?

4. Co jsou to zemljanky?

5. Proč nejspíše zanikla tvrz Stoupec?

6. Jak místní lidé partyzánům pomáhali?
